

Allmennlegeforeningen 75 år

Desember 1938: En gruppe leger i hovedstaden innkaller sine kolleger til et konstituerende møte i Det Norske Medicinske Selskab, der man beslutter å stifte *Oslo almindelig praktiserende lægers forening* (1). Foreningens formål er «å fremme medlemmenes dugelighet i praktisk og sosial medisin, utdype de kollegiale forhold og ivareta medlemmenes tarv». Det velges et fagutvalg på fem og et råd på tre medlemmer. 50 leger tegner seg til foreningens medlemsliste. I tiden som følger rekrutteres stadig flere, inntil det nazistiske legeforbundet på tampen av 1940 nedlegger møteforbud for foreningens 129 medlemmer. Destruerende krefter knebler faglig og kollegial entusiasme – men effekten er heldigvis kortvarig. Etter krigen gjenoppstår *Alment praktiserende lægers forening* (ApLf) – forløperen til Allmennlegeforeningen – med en ny giv, en nasjonal profil og etter hvert et landsdekkende tillitsvalgtapparat.

Dette bladet utgis samtidig med markeringen av Allmennlegeforeningens 75-årsjubileum under Våruka i Bodø. *Utposten* gratulerer jubelanten, og benytter anledningen til å reflektere over hvordan foreningen har utnyttet sine 75 år – og hvilke utfordringer dens tillitsvalgte står overfor.

Målene og verdiene som ApLf forfektet da foreningen ble etablert, finner vi igjen i dagens vedtekter for Allmennlegeforeningen: å fremme gode rammebetingelser for allmennmedisinsk virksomhet, opplæring av tillitsvalgte, spesialistutdanning, forskning, kvalitetsutvikling, undervisning og ledelse – samt fremme gode kollegiale forhold, rekruttere unge leger til allmennmedisin og ivareta medlemmenes økonomiske interesser. «De tillitsvalgte skal representere medlemmene overfor arbeidsgivere og kontraktsmotparter, innad i Legeforeningen og utad i samfunnet.»

Det er et mildt sagt et stort ansvar. Men Allmennlegeforeningen (AF) har innfridd forventningene som stilles til en seriøs fagforening, fordi dens legitimitet bestandig har vært tuftet på *faget*. Ledere og tillitsvalgte har arbeidet utrettelig for å utvikle og profilere sitt fag og håndverk, bedre arbeidsforholdene for medlemmene samt styrke rekrutteringen til allmennme-

disin – i dialog og forhandlinger med myndigheter, beslutningstakere og ulike fag- og yrkesgrupper.

Går man tilbake til 1950-årene, var det 8–900 privatpraktiserende sololeger og ca. 450 distriktsleger som drev allmennpraksis her i landet (2). De hadde et enormt arbeidspress. De fleste jobbet alene, uten kontorstøtte. I mange distrikter hadde legene kontinuerlig vakt, uten mulighet for kollegial avløsning. Så sent som i 1970- og 80-årene, da allmennpraktikerne begynte å etablere seg i gruppepraksiser og behovet for kvalifisert hjelp ble åpenbart, gjorde helsesekretærene sitt inntog i legekantorene – og avlastet legene på ulike arbeidsområder.

1950- og 60-årene blir ofte betegnet som en krisetid for norsk primærmedisin. Allmennlegene ble marginalisert fordi ressurser ensidig ble tilført sykehussektoren. Faget allmennmedisin strevde med å tilkjempe seg en plass innen Legeforeningens spesialitetsstruktur og universitetenes akademiske medisin. I 1960-årene ble ApLf en viktig pådriver for å bedre allmennlegenes arbeidsforhold og muligheter for fagutvikling. Ildsjelene i ApLf klarte å overbevise moderforeningen om at noe måtte gjøres – og Legeforeningen fulgte opp. Noen milepæler og utviklingstrekk må nevnes: I 1967 ble fondet for legers etter- og videreutdanning etablert. I 1969 bevilget Legeforeningen midler til landets første institutt for allmennmedisin, med tilhørende professorat, ved Universitetet i Oslo. I 1970-årene ble det opprettet en sertifiseringsordning for allmennpraktikere og i 1985 kom spesialiteten i allmennmedisin.

1980- og 1990-årene var en brytningstid for norsk allmennmedisin (3). Ulike tilknytningsformer for legevirksomhet ble prøvd ut, fra graderte driftstilskuddsavtaler til fastlønn. Spørsmålet om hvordan allmennlegetjenesten skulle organiseres, ble en het politisk potet. Staten ville ha kontroll på kostnadsveksten og kommunene ville ha kontroll på legene. Stortingsmeldinger tok til orde for å styrke båndene mellom pasient og lege – og få legene til å levere flere tjenester. ApLf og NSAM (Norsk selskap for allmennmedisin) arbeidet for å

tydeliggjøre allmennlegens rolle som behandler, forebygger og koordinator av helsetjenester. Sammenfallende agendaer hos de ulike aktørene førte til at fastlegeforsøket ble iverksatt i 1993. Med det innledet vi et nytt kapittel i norsk helsestell: fastlegeordningen, som ble etablert i 2001. Fortjenestefull innsats fra ApLf/AF har bidratt til at ordningen har fungert i tråd med hovedintensjonen: å bedre kvaliteten i og tilgjengeligheten til allmennlegetjenesten.

Tar vi spranget til 2013, er det nesten besnærende å registrere at AF står overfor de samme grunnleggende utfordringene som i ApLfs første levetid: å styrke faget, bedre rekrutteringen til allmennpraksis og kjempe for medlemmenes kår. Forskjellen er at Helse-Norge har endret seg radikalt – og det bare på noen tiår. AF beveger seg i et mer krevende terreng enn før: Større kompleksitet i helsetjenesten, økt arbeidspress for fastlegene, ekspansiv byråkratisering av helseforvaltningen og NAV samt et innfløkt regelverk innen helse- og velferdsområdene, er noen av stikkordene som beskriver dagens landskapsbilde.

Samtidig er legepopulasjonen i rask endring. Det mye omtalte gubbeveldet i norsk allmennmedisin vil om noen år være historie. De nye legene – med kvinner i flertall og i spissen – ønsker seg regulert arbeidstid, mindre vaktbelastning, mer veiledning og strukturerte utdanningsløp. God fastlønn foretrekkes stadig oftere fremfor selvstendig næringsdrift. Dette er trender og realiteter som Allmennlegeforeningen må ta på alvor i en fremtid der rekruttering av nye leger til en underdimensjonert fastlegeordning kan by på utfordringer. Derfor trenger vi foreningsfolk som inntar sine førerposter med klar tanke og rak rygg.

Vår oppfordring til lesere og kolleger ved Allmennlegeforeningens 75-årsjubileum er enkel og klar: Ta vare på de tillitsvalgte!

Tom Sundar

LITTERATUR

- Harlem OK, Østensen AI. Foreningens start og utvikling. Tidsskr Nor Lægeforen 1988 (29B); 108: 2573–6.
- Christie F, Westin S. Allmennmedisin som fag. Tidsskr Nor Lægeforen 1988 (29B); 108: 2581–5.
- Kristoffersen JE. Fastlegeordningen – «Don't Think Twice, It's All Right»? Utposten 2011; Nr. 4: 10–13.